

Kadaverdisiplin

1. klasse 1957

Pensjonisten hadde egentlig tenkt å ta seg en fridag fra skrivinga, men oppmuntrende tilbakemeldinger hjelper meg med å holde skrivekløen ved like. Temperaturen viser en synkende tendens. Kulda har bitt seg fast og termometeret viser 16 kalde grader. Det var ikke fritt for at det sved litt i ansiktet der jeg gikk i snoen i morges, men nå har jeg tint opp igjen etter en times tid på sofaen.

Apropos skriving, så har jeg mestret den kunsten i godt over 60 år. Allerede som 5 åring kunne jeg både lese og skrive høvelig bra. Tidlig kunne jeg lese, noe som bestekompien min også mente at han kunne. Han hadde lært seg bokstavene. For å bevise at han kunne lese tok han fram gummistøvlene sine. Han bokstaverte: V-I- K-I-N-G, «det betyr gummistøvla», sa han og smilte stolt. Skrivegleden fikk seg en knekk da jeg begynte på skolen. Her måtte alle stille likt og tilrettelagt undervisning var et fremmedord i 1957 da jeg begynte på folkeskolen. På egen hand hadde jeg i tillegg til lesing og skriving tilegnet meg solide kunnskaper i regning og jeg behersket den lille multiplikasjonstabellen før jeg fylte sju år.

Sjøl om foreldrene mine var oppegående, nyttet det ikke for meg å komme hjem og klage på læreren. Lærere på denne tiden var autoritetspersoner og således ukrenkelige. Det læreren sa var sannheten og respekten for yrket gjorde at ingen satte spørsmålsteget ved kunnskapsformidlingen. I det følgende vil jeg dvele litt med den respekten og de forventningene som ble krevd av skolebarn i 1950 årene. Det vil jeg gjøre ved å beskrive noen minner fra skolen slik jeg husker dem.

Skolen er en konservativ institusjon og kjernetiden for undervisning har stort sett alltid vært mellom klokken 08.30 og 14.00. Presis klokken 08.25 var det oppstilling utenfor skoletrappa. Der måtte hver klasse stille på snorrette linjer.

Internatbestyreren hadde oppgaven med oppstilling og innmarsj. Rutinen var slik at vi først stilte opp klassevis i rekker. 1. klasse til venstre sett fra bestyrerens ståsted oppe på trappa og 7. klasse som var avgangsklasse helt til høyre. Så ropte bestyreren: «Armlengdes avstand» og da måtte vi sporenstreks legge armene på skuldra til den som sto foran og strekke dem for så og forflytte beina slik at avstanden mellom oss ble en armlengde. Da dette var utført ropte han: «Rett», og da

måtte vi stå rett i ryggen som en planke. Dersom rektor hadde beskjeder eller opplysninger som skulle komme oss i øret, var det nå tid til å meddele disse. En spesiell hendelse har spikret seg fast i minnet. Faren min var vaktmester på skolen og han hadde langt flere oppgaver enn det som tilfaller vaktmestere av i dag. Oppstod det feil på anlegget, så var det ikke mulig å kontakte fagpersonell som elektrikere, snekkere, malere og rørleggere. Alle disse funksjonene måtte han som vaktmester beherske. I en periode var det slik at kloakken fra internatet, der barn fra distriktet var innkvartert, tettet seg og det var litt av en jobb å holde den åpen. Far opplyste internatbestyreren om dette og han meddelte at årsaken kunne være at elever og internatbetjening brukte for mye dopapir når de gjorde sitt fornødne. Internatbestyreren var en forhenværende militær, og han var myndig og krevde fullstendig underkastelse og lydighet fra alle sine undersåtter. Etter samtalen med far tok han affære. Da vi hadde stilt opp utenfor trappa tok han fram en dorull, mens han så strengt utover oss, undersøttene sine. Han spurte hva det var han holdt i hendene sine, men ingen turte å svare. Så sa han: «Dette er toalettpapir og det skal man bruke når man har bæsjet på do og kun da». Så tok han og rev av to tørk og viste dem fram. «Dette er nok til å tørke seg med», sa han. «Først tørker du deg en gang, så bretter du papiret og tørker deg en gang til. Så tar du neste papir og gjør det samme en gang til». Så fortsatte han: «Kloakken har gått tett og det er for at dere har brukt altfor mye dopapir, fra og med i dag er det forbudt å bruke mer en to tørk». Så stirret han strengt på skyldtunge skolebarn og innmarsjrutinene ble iverksatt. Først ble rekkene utsatt for bestyrerens vurderende blikk og den rekka som sto finest i forhold til standard, ble først sluppet inn. Utenfor klasserommet ble det ny oppstilling, også her måtte vi stå som tente lys før vi ble sluppet inn i klasserommet. Det kom ikke på tale å gå rett inn i klasserommet og sette seg ned ved pulten. Nei, der måtte vi stille opp på pultens venstre side mens læreren foretok navneopprop. Alle måtte kvittere med et høyt og tydelig JA, når vedkommendes navn ble nevnt. Ikke engang nå fikk vi lov til å sette oss. Første skoletime begynte alltid med at vi måtte lese «Fader vår» med knepte hender etterfulgt av salmesang. Først da denne rituelle forestillingen var tilbakelagt, var det tid for å sette seg ned ved pulten sin. Læreren var streng, og det var ikke lov til å kommunisere med andre elever i skoletimene. Vi satt på rekke og det krevdes at vi skulle gjøre det som ble pålagt oss uten å mukke. Hvis vi ville noe, måtte vi rekke opp handa og vente til læreren fant det for godt til å gi oss oppmerksomhet.

En episode viser hva uforstand fra lærerens side og respekt fra elevens side kan føre til. På Langstrand, var kanskje ikke ordforrådet til sjuåringene like utviklet som hos sjuåringer på det sentrale Østlandet. Læreren vår, ei ung dame fra Oslo, var veldig opptatt av at vi skulle snakke på en dannet måte i klasserommet og språket måtte på ingen måte være vulgært. Bestekompien min som satt foran meg, var en gang veldig tissetrengt. Han rekte opp handa og måtte vente ei god stund før læreren ga han oppmerksomhet. «Hva vil du da?» spurte hun. «Æ må på dass», sa kompien min. «Det heter ikke det, si hva det heter», sa lærerinnen og ba han om å sette seg igjen. Tissetrengselen gikk selvfølgelig ikke over og etter en stund rekte han handa atter en gang i været. Etter å ha blitt neglisjert ei god stund, sa hun sarkastisk: «Hva vil du nå da?» Han gjentok «Æ må på dass». «Det heter ikke det, si hva det heter», gjentok hun. Kompien min visste selvfølgelig ikke at det vi kalte dass, på dannet språk hette WC. Med full blære og tårer i øynene, måtte han sette seg igjen. Det gikk som det måtte gå. Han klarte ikke å holde seg til det ringte ut til friminutt. Det ble en stor

dam av gult tiss foran pulten hans og våt og skamfull måtte han tørke opp sitt eget tiss fra stolen og gulvet mens vi andre tok friminutt.

På vinterstid var det om å gjøre for oss guttene å få på seg skiene i ei faderlig fart når friminuttet begynte. Hvis vi var heldige nådde vi et hopp i skolebakken før det ringte inn igjen. Jentene spilte som regel ball mot vegg og de var rene akrobater når det gjaldt sjonglering med ball. Det fristet også med snøballkrig, men det var risikabelt. Hvis noen ble tatt i å kaste snøball mot andre, ble straffen og sitte inne i friminuttene den dagen forseelsen fant sted. Når det ringte inn til time måtte alle være på plass. Eventuelle etternølere ble som regel straffet med å stå i skammekroken.

Skammekroken var stedfestet til venstre for tavla, og der måtte de som av en eller annen grunn ikke oppførte seg i forhold til reglementet, stå og skjemmes med ansiktet vendt mot veggen, mens vi andre bivånet det hele med en viss skadefryd. Jeg var kanskje det man kaller en «mønsterelev», for jeg havnet aldri i skammekroken. I tillegg til skammekroken var gjensitting en mye brukt avstraffelsesmetode. Grove brudd på ordensreglement eller hjemmelekser som ikke var gjort, førte ofte til gjensitting etter skoletid. Det var vanlig at synderen måtte skrive samme setning, f.eks.: «Jeg skal ikke bannes på skolen», et visst antall ganger. Læreren som hadde ansvaret for eleven trakk seg som regel tilbake for å ta seg en kopp kaffe og en blås på lærerværelset mens offeret sonet sin synd.

Skolen ble for mange et uutholdelig sted å være. Kadaverdisiplin og ikke empatiske lærere skapte skoletapere ved blant annet å gjennomføre ei opplæring som i stor grad var basert på pugging og utenatlæring. Det daglige salmeverset måtte kunnes på rams. Stående ved pulten måtte det resiteres. Den som ikke kunne det, havnet som regel i skammekroken.

De fleste sjuåringene som troppet opp på skolen, var både lærevillige og motivert, men noen av dem ble etter hvert desillusjonerte og skoletapere. Uoppnåelige faglige og disiplinære krav førte til at noen ga «fan» i skolen og mange endte opp som tapere i samfunnet. Ingen, selv ikke myndighetens stilte spørsmål om lærerens skikkethet. Skylda ble lagt på skoletaperen som ikke hadde evne til å innrette seg etter opplæringsmetoder og disiplinære krav.

Man skulle tro at jeg hadde fått nok av skole på bakgrunn av mine opplevelser, men jeg var skoleflink og forventninger fra foreldrene mine gjorde at jeg etter hvert valgte en akademisk løpebane. Mine nesten seksti års erfaring fra skoleverket, først ca, sytten års skolegang i tillegg til vel førti år som lærer, undervisningsinspektør og rektor, borger vel for at skolen tross alt ikke har vært så aller verst.